CENTRALNA KOMISJA EGZAMINACYJNA

Arkusz zawiera informacje prawnie chronione do momentu rozpoczęcia egzaminu.

WYPEŁNIA ZDAJĄCY

KOD

PESEL

Miejsce na naklejkę.
Sprawdź, czy kod na naklejce to **M-100**.
Jeżeli tak – przyklej naklejkę.
Jeżeli nie – zgłoś to nauczycielowi.

Egzamin maturalny ***Formuła 2023***

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

Poziom rozszerzony

Symbol arkusza
MWOP-R0-**100**-2405

DATA: **10 maja 2024 r.**

GODZINA ROZPOCZĘCIA: **9:00**

CZAS TRWANIA: **180 minut**

LICZBA PUNKTÓW DO UZYSKANIA: **60**

Przed rozpoczęciem pracy z arkuszem egzaminacyjnym

1. Sprawdź, czy nauczyciel przekazał Ci **właściwy arkusz egzaminacyjny**, tj. arkusz we **właściwej formule**, z **właściwego przedmiotu** na **właściwym poziomie**.
2. Jeżeli przekazano Ci **niewłaściwy** arkusz – natychmiast zgłoś to nauczycielowi. Nie rozrywaj banderol.
3. Jeżeli przekazano Ci **właściwy** arkusz – rozerwij banderole po otrzymaniu takiego polecenia od nauczyciela. Zapoznaj się z instrukcją na stronie 2.

Układ graficzny
© CKE 2022

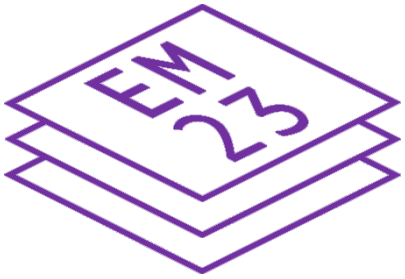

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 28 stron (zadania 1–20). Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Na pierwszej stronie arkusza oraz na karcie odpowiedzi wpisz swój numer PESEL i przyklej naklejkę z kodem.
3. Rozwiązania i odpowiedzi zapisz w miejscu na to przeznaczonym przy każdym zadaniu.
4. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
5. Nie używaj korektora, a błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
6. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie będą oceniane.
7. Nie wpisuj żadnych znaków w tabelkach przeznaczonych dla egzaminatora. Tabelki są umieszczone na marginesie przy każdym zadaniu.
8. Możesz korzystać z kalkulatora prostego.

Zadania egzaminacyjne są wydrukowane na następnych stronach.

Zadanie 1.

O jednej z postaw społecznych

[A]dekwatne, otwarte i uczciwe wyrażanie siebie, które odnosi się do wypowiadania i demonstrowania swoich uczuć (pozytywnych i negatywnych), przekonań (dotyczących siebie samego i innych ludzi), poglądów oraz potrzeb, pragnień i życzeń, w sposób bezpośredni, uczciwy, spójny oraz w miarę możliwości pełny. [P]oszanowanie dóbr drugiego człowieka jest warunkiem koniecznym [takiej postawy] i oznacza respektowanie praw, przekonań, uczuć, potrzeb innych ludzi […]. [W]iąże się z umiejętnością [wyznaczania granic psychologicznych, ale i respektowania granic wyznaczonych przez innych].

R. Poprawa, […] *Główne założenia, zasady i procedury* […], Wrocław 2017, s. 2–3, 6.

Zadanie 1.1. (0–1)

Podaj nazwę postawy opisanej w tekście – postawy, która mieści się na skali między uległością a agresją.

.....

Zadanie 1.2. (0–1)

Sformułuj pozytywne skutki – z perspektywy każdego z podanych podmiotów – postawy opisanej w tekście.

Perspektywa osoby mającej taką postawę – .....

.....

.....

.....

Perspektywa grupy społecznej, w której funkcjonuje osoba mająca taką postawę – .....

….....

.....

.....

Zadanie 2.

O socjalizacji

Socjalizacja wtórna, następująca w poszczególnych sektorach rzeczywistości społecznej i wdrażająca jednostkę do pełnienia określonych ról społecznych, zostaje niejako nadbudowana nad efektami socjalizacji pierwotnej. Jest oczywiście, teoretycznie rzecz biorąc, możliwe, że za pomocą socjalizacji wtórnej zostaną w znaczącym stopniu zmodyfikowane wzory zachowań, wartości i normy nabyte w toku socjalizacji pierwotnej, ale w rzeczywistości zakres i skuteczność oddziaływania instytucji zajmujących się socjalizacją wtórną [są ograniczone].

A. Zduniak, *Socjalizacja w kontekście nowoczesnego społeczeństwa*, „Zeszyty Naukowe KUL” 2013, nr 1, s. 50.

Zestaw rysunków

Rysunek 1.

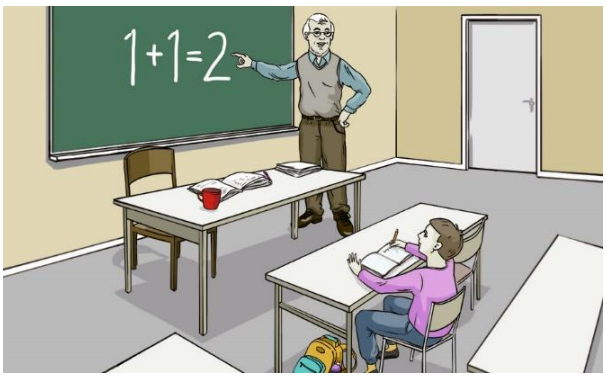

Rysunek 2.

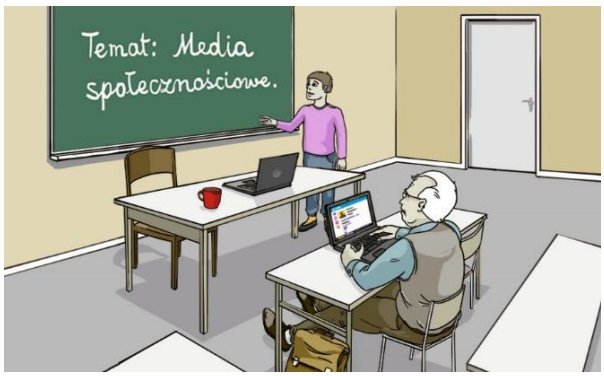

Zadanie 2.1. (0–2)

2.1.
0–1–2

Do każdej podanej nazwy typu socjalizacji przyporządkuj numer rysunku ilustrującego przykład tego typu socjalizacji. Odpowiedzi uzasadnij, odwołując się w każdym przypadku do elementów wybranego rysunku.

Socjalizacja pierwotna – rysunek …..

Uzasadnienie – ……

……

……

……

Socjalizacja odwrócona – rysunek …..

Uzasadnienie – ……

……

……

……

Zadanie 2.2. (0–1)

2.2.
0–1

Uzasadnij, że rysunek 2. ilustruje socjalizację wtórną – typ socjalizacji, którego dotyczy tekst.

……

……

……

……

Zadanie 3.

Tabela 1. Odpowiedzi na pytanie: Czy, Pana(i) zdaniem, ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy kraju? (w %)

	IV 2015	II 2018	IV 2021
Badani w wieku 18–24 lata			
Tak	32	50	42
Nie	62	46	50
Ogół badanych			
Tak	24	38	32
Nie	73	57	61

Tabela 2. Odpowiedzi na pytanie: Czy, Pana(i) zdaniem, ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy swojego miasta lub swojej gminy? (w %)

	IV 2015	II 2018	IV 2021
Badani w wieku 18–24 lata			
Tak	57	76	58
Nie	41	20	38
Ogół badanych			
Tak	49	59	50
Nie	48	37	44

Na podstawie: *Młodzi Polacy a poczucie wpływu na sprawy publiczne i zaangażowanie w protesty*, „Komunikat z Badań CBOS" 2021, nr 95, s. 2, 4.

Zadanie 3.1. (0–1)

Rozstrzygnij, czy trafna jest opinia: *Młodzi ludzie – na tle ogółu społeczeństwa polskiego – mają mniejsze poczucie wpływu na sprawy lokalne i sprawy kraju*. Odpowiedź uzasadnij, przytaczając dane z obu tabel dotyczące 2021 roku.

Rozstrzygnięcie – ……..

Uzasadnienie – ……...

……

……

……

……

……

Zadanie 3.2. (0–1)

3.2.
0–1

Na podstawie danych z obu tabel oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	W latach 2015–2021 przekonanie ogółu badanych, że ludzie tacy jak oni mają wpływ na sprawy kraju, systematycznie wzrastało.	**P**	**F**
2.	W 2021 roku – w porównaniu z rokiem 2018 – przekonanie ogółu badanych, że ludzie tacy jak oni mają wpływ na sprawy swojego miasta lub swojej gminy, spadło o 9%.	**P**	**F**

Zadanie 4.

O przemianach społecznych

Proces deregulacji dawniej preferowanych norm, wartości i wzorów zachowań wraz z zastępowaniem ich nowymi wariantami to naturalny proces towarzyszący przemianom cywilizacyjnym […], jednakże w ostatnich latach sama wielopłaszczyznowa i wielowątkowa zmiana społeczna stała się stanem nie tyle przejściowym, ile ciągłym, a proces dekompozycji obowiązujących regulacji normatywnych i wzorów zachowań wyraźnie wyprzedza konstruowanie nowych stabilnych i trwałych ich form. Dzięki kilku równoległym i powiązanym ze sobą procesom […] współczesność stała się nie tylko płynna i fragmentaryczna, lecz ponadto bardzo szybka, nad wyraz przepełniona treściami, obrazami, informacjami, a w konsekwencji [–] chaotyczna, iluzoryczna i chwilowa.

W. Wrzesień, *Współczesne oblicza* […], „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2017, z. 4, s. 285.

Zadanie 4.1. (0–1)

4.1.
0–1

Dokończ zdanie. Zaznacz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Zjawisko, które jest konsekwencją przemian opisanych w tekście, to

A. anomia.

B. konformizm.

C. kontrola społeczna.

D. integracja społeczna.

Zadanie 4.2. (0–1)

4.2.
0–1

Sformułuj argument do tezy: *Jedną z przyczyn zjawiska opisanego w tekście jest globalizacja*.

.....

.....

.....

.....

Zadanie 5.

Materiał 1. Fragment ustawy o Ośrodku Studiów Wschodnich

Art. 1.1. Tworzy się państwową jednostkę organizacyjną pod nazwą „Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia".
Art. 2. Do zadań Ośrodka należy:
1) gromadzenie, opracowywanie oraz udostępnianie organom władzy publicznej informacji o istotnych wydarzeniach i procesach politycznych, społecznych i gospodarczych na obszarze Europy Środkowej, Europy Wschodniej, Rosji, Półwyspu Bałkańskiego oraz Kaukazu Południowego i Azji Centralnej […];
2) przygotowywanie analiz, ekspertyz i studiów prognostycznych […].

Dz.U. 2011, nr 173, poz. 1029 (stan prawny na 10 lutego 2024 r.).

Materiał 2. Fragment statutu Instytutu Spraw Publicznych

§ 6.1. Fundacja [ISP] dla osiągnięcia celów statutowych prowadzić będzie nieodpłatnie działalność w następujących formach:
a) [i]nicjowanie, wspieranie i prowadzenie badań naukowych,
b) [p]opularyzacja ekspertyz i opinii o projektach aktów prawnych […],
c) [p]rzygotowywanie opracowań, analiz i sondaży pozwalających na formułowanie wniosków […] dotyczących pożądanych, nowych rozwiązań prawnych i przekazywania ich do wiadomości ośrodkom opiniotwórczym […].

www.isp.org.pl (stan prawny po zmianach z czerwca 2015 r.).

Zadanie 5.1. (0–1)

Rozstrzygnij, który z materiałów dotyczy organizacji spełniającej kryteria wystarczające do ubiegania się o status umożliwiający pozyskiwanie środków finansowych pochodzących z odpisu 1,5% podatku dochodowego od osób fizycznych. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do obu materiałów.

Rozstrzygnięcie – organizacja, której dotyczy materiał ..…

Uzasadnienie – ……..……..……..

……...……

……...……

Zadanie 5.2. (0–1)

Rozstrzygnij, czy obie organizacje miały pełnić m.in. funkcję *think-tanków*. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do obu materiałów.

Rozstrzygnięcie – ……..

Uzasadnienie – ……..……..……..

……...……

……...……

Zadanie 6.

O polityce władz francuskich

[Francja] odróżnia tylko dwie zbiorowości – własnych obywateli od cudzoziemców. Dewiza „Wolność, Równość, Braterstwo” nakazuje, aby w życiu publicznym […] obywatele traktowani byli w ten sam sposób niezależnie od ich kultury etnicznej, regionalnej czy od religii, którą wyznają. We Francji istnieje zakaz odnotowywania w oficjalnych statystykach, raportach i dokumentach przynależności obywateli do jakichkolwiek kategorii etnicznych. Z punktu widzenia prawa francuskiego, mniejszości etniczne lub narodowe nie istnieją, nie są w żaden sposób wyodrębnionymi podmiotami, zatem państwo nie może prowadzić wobec nich osobnej polityki. Francuzi przyjmują […] definicję narodu [– definicję, z której wynika, że] jedynymi przedstawicielami innych narodów we Francji są przebywający w tym państwie cudzoziemcy. […] Celem polityki […] nie jest […] [zaprzestanie przez obywateli z mniejszościowych grup etnicznych własnych] praktyk kulturowych […], czy rezygnacja z transmisji wiedzy i kompetencji w tym zakresie swym dzieciom. Akcentowana jest konieczność postępowania zgodnie z prawem francuskim, przyjęcia wartości Republiki […].

J. Kubera, *Polskie organizacje imigranckie we Francji – raport z badania przedstawicieli instytucji*, Warszawa 2019, s. 7–9.

Zadanie 6.1. (0–1)

6.1.
0–1

Sformułuj argument i kontrargument do tezy: *Polityka władz francuskich ma charakter asymilacyjny*.

Argument – ……..……..……..

……..……

……

……

Kontrargument – ……..……

……..……..

……

……

Zadanie 6.2. (0–1)

6.2.
0–1

Rozstrzygnij, na której koncepcji narodu – etniczno-kulturowej czy politycznej – bazuje polityka władz francuskich. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do tekstu.

Rozstrzygnięcie – koncepcja narodu ……

Uzasadnienie – ……..……...

……..……

……

……

Zadanie 7.

Tekst 1. O Konwencji UNESCO z 2003 roku

Niematerialne dziedzictwo kulturowe oznacza praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności [przekazywane z pokolenia na pokolenie i uznawane za część własnego dziedzictwa, jak również] związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową […]. Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 r. nakłada na Państwa-Strony obowiązek inwentaryzacji przejawów tego dziedzictwa […]. Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego ma charakter informacyjny i stanowi realizację tego wymogu […].

Tekst 2. Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego – wpis z 2017 roku

Jest piękne, barwne, pełne temperamentu, łez wzruszenia, śmiechu, radości i emocji, [które] od zawsze towarzyszyły i towarzyszą ceremonii […]. Zaczyna się ono od odśpiewania przed zamkniętymi przed weselnikami drzwiami piosenki: „Moja matulinko, otwierejcie drzwi, byndziecie radzi zięciowi…". Tradycja ta skupia w sobie wszystkie elementy szamotulskiego folkloru: muzykę, słowo w oracjach i pieśniach, regionalny strój i taniec. Mimo zmieniających się warunków i okoliczności przekazywana jest od wielu pokoleń w swych naturalnych schematach i kontynuowana w życiu i uroczystościach rodzinnych szamotulan […].

www.niematerialne.nid.pl

Zadanie 7.1. (0–2)

Uzupełnij zdania – podaj pełną polską nazwę organizacji międzynarodowej, w systemie której funkcjonuje UNESCO (1.), nazwę obszaru działania UNESCO (2.) oraz numer generacji praw człowieka (3.).

UNESCO to organizacja wyspecjalizowana (agenda) funkcjonująca w systemie

(1.) …… . Wymienione

w nazwie UNESCO trzy obszary działania, to kultura, nauka i **(2.)** …… .

Prawo do korzystania z dziedzictwa ludzkości, które realizowane jest m.in. dzięki działaniom

UNESCO, należy do praw człowieka **(3.)** ……..….. generacji.

Zadanie 7.2. (0–1)

Rozstrzygnij, czy tekst 2. dotyczy tradycyjnej obrzędowości dorocznej. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do tego tekstu.

Rozstrzygnięcie – ……..

Uzasadnienie – ……...

……...…….

……

……

Zadanie 8.

Materiał 1. Tekst o referendach

[Referenda obligatoryjne] mają charakter obowiązkowy, co oznacza, że ich odbycie jest niezbędne dla przyjęcia określonego rozstrzygnięcia. Innymi słowy[:] bez przeprowadzenia referendum nie jest możliwe skuteczne wprowadzanie określonego rozwiązania, z uwagi na brak alternatywnej drogi do jego podjęcia.

P. Uziębło, *Demokracja partycypacyjna*, Gdańsk 2009, s. 46.

Materiał 2. Przepisy prawne z *Konstytucji RP*

Art. 90.1. Rzeczpospolita Polska może na podstawie umowy międzynarodowej przekazać organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach.
3. Wyrażenie zgody na ratyfikację takiej umowy może być uchwalone w referendum ogólnokrajowym zgodnie z przepisem artykułu 125.
Art. 125.1. W sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa może być przeprowadzone referendum ogólnokrajowe.

Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483, z późn. zm. (stan prawny na 10 lutego 2024 r.).

Zadanie 8.1. (0–1)

8.1.
0–1

Rozstrzygnij, czy w porządku prawnym Rzeczypospolitej Polskiej występuje referendum obligatoryjne. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do przytoczonych przepisów prawnych.

Rozstrzygnięcie – ……..

Uzasadnienie – ……..……

……..……...

Zadanie 8.2. (0–2)

8.2.
0–1–2

Uzupełnij zdania – podaj nazwy: rodzaju demokracji (1.) i organów władzy (2. i 3.).

W tekście zostało przedstawione referendum – jedna z form demokracji **(1.)** ……..

…… . W Rzeczypospolitej Polskiej prawo zarządzenia referendum wskazanego w artykule 125. ma **(2.)** ……..…… lub **(3.)** …… za zgodą Senatu RP.

Zadanie 8.3. (0–1)

8.3.
0–1

Dokończ zdanie. Zaznacz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Referendum przewidziane w artykule 90. *Konstytucji RP* zostało przeprowadzone w roku

A. 1997.

B. 2003.

C. 2015.

D. 2023.

Zadanie 9.

Materiał 1. Wykres pt. Elektoraty na osiach podziałów politycznych w 2019 roku

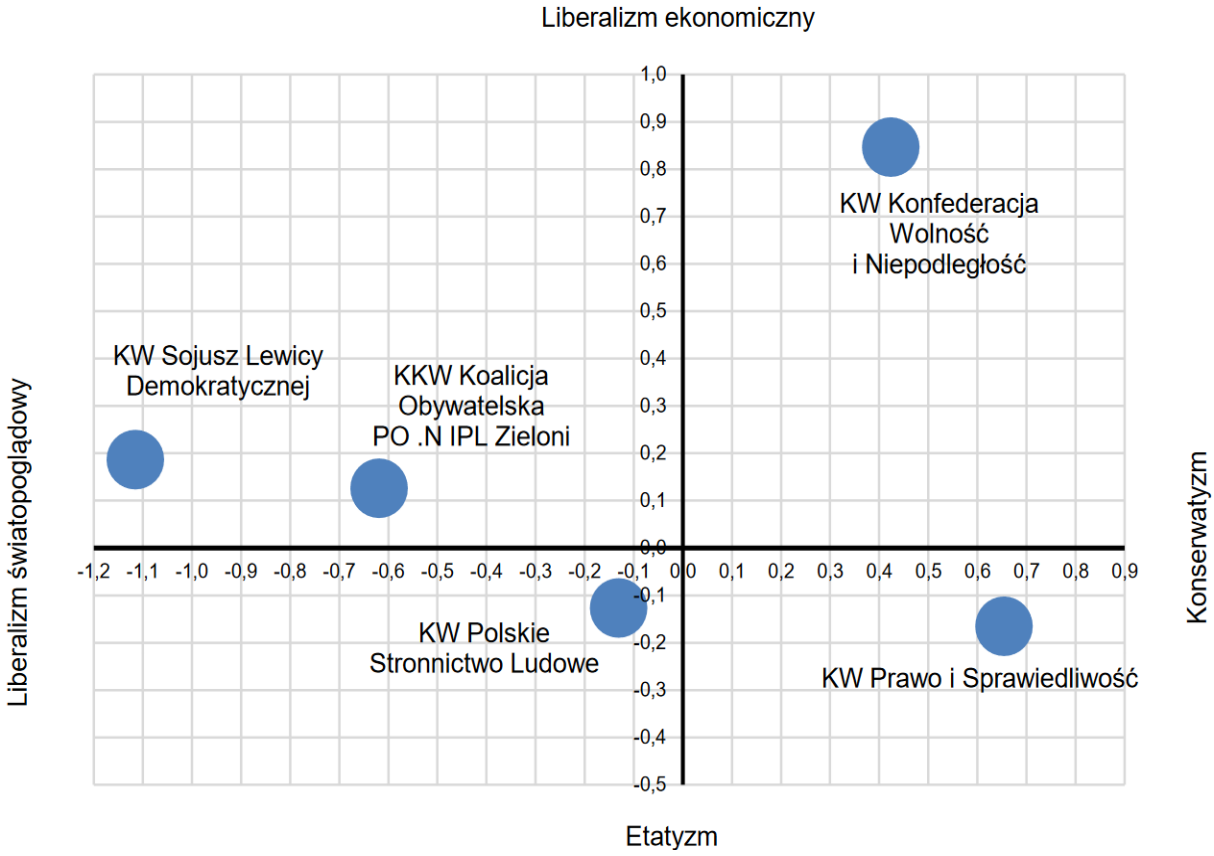

Elektoraty 2019 – charakterystyka poglądów, „Komunikat z Badań CBOS” 2019, nr 124, s. 23.

Materiał 2. Tekst o typie państwa

[P]aństwo stawiające sobie za cel zabezpieczenie obywateli przed ryzykiem wiążącym się z działaniem gospodarki rynkowej, przede wszystkim z ryzykiem utraty pracy, zdrowia […]. Polityka […] jest realizowana, najogólniej, poprzez redystrybucję dochodów (finansowanie świadczeń i usług) za pomocą budżetu państwa […].

Politologia. Przewodnik encyklopedyczny, Warszawa 2008, s. 143.

Zadanie 9.1. (0–1)

Rozstrzygnij, czy wyborcy KW Konfederacja Wolność i Niepodległość byli w 2019 roku zwolennikami typu państwa, którego cele przedstawiono w tekście. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do obu materiałów.

Rozstrzygnięcie – ……..

Uzasadnienie – ……...

……

……

……

Zadanie 9.2. (0–1)

9.2.
0–1

Na podstawie wykresu oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Elektorat KW SLD w kwestiach światopoglądowych był w 2019 roku najbardziej liberalny spośród wszystkich elektoratów.	**P**	**F**
2.	W kwestiach gospodarczych najbardziej lewicowym elektoratem był w 2019 roku elektorat KW PiS.	**P**	**F**

Zadanie 10.

O zasadach prawa wyborczego

Zasada 1. Zasada ta oznacza, że wszystkie głosy powinny mieć taką samą siłę, a formalnie pojmowana oznacza, że wszyscy obywatele dysponują taką samą liczbą głosów.
Zasada 2. Zasada ta oznacza, że decyzja o ostatecznym składzie organu przedstawicielskiego należy do wyborcy, który oddaje swój głos na preferowanego przez siebie kandydata na deputowanego, nie korzystając z żadnych ciał pośredniczących.
Zasada 3. Zasada ta oznacza, że liczba mandatów, jaką uzyskują partie w organie przedstawicielskim, jest adekwatna do poparcia uzyskanego przez nie w wyborach.

Na podstawie: *Społeczeństwo i polityka. Podstawy nauk politycznych*, red. K.A. Wojtaszczyk, W. Jakubowski, Warszawa 2018, t. I, cz. II, s. 373–374.

Zadanie 10.1. (0–1)

10.1.
0–1

Podaj nazwy opisanych zasad prawa wyborczego.

Nazwa zasady 1. – ……

Nazwa zasady 2. – ……

Nazwa zasady 3. – ……

Zadanie 10.2. (0–2)

10.2.
0–1–2

Rozstrzygnij, które z opisanych zasad (1.–3.) nie są konstytucyjnymi zasadami wyborów do Senatu RP. Odpowiedzi uzasadnij, odwołując się w każdym przypadku do obowiązujących rozwiązań prawnych w danym zakresie.

Rozstrzygnięcie – zasada …..

Uzasadnienie – ……

……

……

Rozstrzygnięcie – zasada …..

Uzasadnienie – ……

……

……

Zadanie 11.

O władzy ustawodawczej w jednym z państw

Federalną władzę ustawodawczą sprawuje dwuizbowy Kongres. Pod względem uprawnień ustawodawczych obie izby są sobie równe – proces ustawodawczy może rozpocząć się, poza ustawami podatkowymi, w każdej izbie, a zgoda obu izb na tę samą wersję ustawy jest konieczna do jej uchwalenia. Izbą pierwszą jest Izba Reprezentantów, składająca się z 435 deputowanych, wybierana na kadencję 2-letnią w wyborach większościowych.

Na podstawie: *Systemy polityczne. Podręcznik akademicki*, red. M. Bankowicz, B. Kosowska-Gąstoł, Kraków 2020, t. 2, s. 77.

Zadanie 11.1. (0–1)

Uzupełnij zdania – podaj nazwy: państwa (1.) i izby parlamentu (2.).

Tekst dotyczy władzy ustawodawczej w **(1.)** ……... .

W tym państwie funkcjonuje parlament dwuizbowy, a izbą drugą jest **(2.)** …… .

Zadanie 11.2. (0–1)

Odwołując się do obowiązujących rozwiązań prawnych, sformułuj dwa argumenty do tezy: *W Rzeczypospolitej Polskiej kompetencje izb parlamentu w zakresie drogi ustawodawczej są inne, niż przedstawiono w tekście*.

- ……

  ……

  ……

- ……

  ……

  ……

Zadanie 12.

O systemie politycznym jednego z państw Europy

Monarcha, którym jest dziedziczny w linii męskiej książę, pełni funkcję głowy państwa oraz posiada trzy naczelne uprawnienia:

- prawo inicjatywy ustawodawczej (dzielone z rządem, prawo to […] przysługuje także parlamentowi oraz obywatelom w drodze inicjatywy ludowej),
- prawo sankcji wobec ustaw (książę dysponuje wetem absolutnym względem ustaw uchwalanych przez parlament w postaci możliwości niepodpisania ustawy – brak podpisu księcia w ciągu 6 miesięcy od chwili uchwalenia ustawy oznacza jej prawomocne odrzucenie),
- prawo rozwiązywania parlamentu (posiada je również naród w drodze referendum) oraz odraczania i zamykania jego sesji. […]

Dodatkowo książę [m]ianuje premiera […] i wyposaża go w kompetencje [oraz] może w każdej chwili odwołać rząd i powołać na jego miejsce nowy (rola parlamentu ogranicza się do udzielenia wotum zaufania nowemu gabinetowi, co musi nastąpić w ciągu 4 miesięcy od chwili jego powołania). […] Wszystkie działania organów jurysdykcji w państwie wykonywane są w imieniu panującego księcia. […]
Władza ustawodawcza skupiona jest w rękach księcia i jednoizbowego parlamentu […]. Parlament posiada uprawnienia ustawodawcze i kontrolne wobec administracji księstwa.

Małe państwa Europy. Specyfika systemu politycznego i aktywności międzynarodowej, red. D. Popławski, Warszawa 2009, s. 324–325.

Zadanie 12.1. (0–1) 12.1. 0–1

Rozstrzygnij, czy państwo, którego dotyczy tekst, jest klasyczną monarchią parlamentarną. Odpowiedź uzasadnij.

Rozstrzygnięcie – ……..

Uzasadnienie – ……

……...

……...

……...

Zadanie 12.2. (0–1) 12.2. 0–1

Uzasadnij, że w państwie, którego dotyczy tekst, istnieje dualizm egzekutywy.

……...

……...

……...

Zadanie 12.3. (0–1) 12.3. 0–1

Uzasadnij, że w państwie, którego dotyczy tekst, <u>nie funkcjonuje</u> system parlamentarno-komitetowy.

……...

……..

……

……...

Zadanie 13.

Fragmenty ustawy uchwalonej w Rzeczypospolitej Polskiej w 1990 roku

Art. 1.1. Mieszkańcy gminy tworzą z mocy prawa wspólnotę samorządową.
Art. 2.1. Gmina wykonuje zadania publiczne w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność.
2. Gmina posiada osobowość prawną.
3. Samodzielność gminy podlega ochronie sądowej.
Art. 11.1. Mieszkańcy gminy podejmują rozstrzygnięcia w głosowaniu powszechnym (poprzez wybory i referendum) lub za pośrednictwem organów gminy.
Art. 16. Kadencja rady gminy trwa 4 lata[,] licząc od dnia wyboru.
Art. 26.1. Organem wykonawczym gminy jest zarząd.
2. W skład zarządu wchodzą: wójt albo burmistrz (prezydent miasta) jako przewodniczący zarządu, ich zastępcy oraz pozostali członkowie.
Art. 28.1. [Organ wykonawczy] wybiera rada gminy […] w głosowaniu tajnym.

Dz.U. 1990, nr 16, poz. 95.

Zadanie 13.1. (0–2)

Rozstrzygnij, które z przytoczonych przepisów prawnych uległy zmianie. Odpowiedzi uzasadnij, odwołując się w każdym przypadku do obowiązujących rozwiązań prawnych w danym zakresie.

Rozstrzygnięcie – przepis prawny z art. ……..

Uzasadnienie – ……..……..

……..……

……..……

Rozstrzygnięcie – przepis prawny z art. ……..

Uzasadnienie – ……..……..

……..……

……..……

Zadanie 13.2. (0–1)

Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Uchwalenie ustawy, której fragmenty zamieszczono, było konsekwencją zmian ustrojowych wprowadzonych na mocy obowiązującej obecnie *Konstytucji RP*.	**P**	**F**
2.	Przytoczone przepisy prawne świadczą o posiadaniu przez gminę zdolności do czynności prawnych.	**P**	**F**

Zadanie 14.

Przepisy prawne z kodeksu obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej

Art. 8. § 1. Każdy człowiek od chwili urodzenia ma zdolność prawną.
Art. 9. W razie urodzenia się dziecka domniemywa się, że przyszło ono na świat żywe.
Art. 10. § 1. Pełnoletnim jest, kto ukończył lat osiemnaście.
§ 2. Przez zawarcie małżeństwa małoletni uzyskuje pełnoletn[i]ość. Nie traci jej w razie unieważnienia małżeństwa.
Art. 11. Pełną zdolność do czynności prawnych nabywa się z chwilą uzyskania pełnoletn[i]ości.
Art. 12. Nie mają zdolności do czynności prawnych osoby, które nie ukończyły lat trzynastu, oraz osoby ubezwłasnowolnione całkowicie.

Dz.U. 1964, nr 16, poz. 93, z późn. zm. (stan prawny na 10 lutego 2024 r.).

Opis sytuacji: Anna ma 12 lat. Jest jedną z osób, która w testamencie zmarłej cioci została wskazana jako spadkobierca.

Zadanie 14.1. (0–2)

14.1.
0–1–2

Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe. Odpowiedzi uzasadnij, odwołując się w każdym przypadku do unormowania z przytoczonych przepisów prawnych.

1.	Anna może stać się właścicielką domu, który został jej zapisany w testamencie.	**P**	**F**

Uzasadnienie – ……

……

……

……

2.	Anna może samodzielnie rozporządzać zapisanymi jej w testamencie środkami finansowymi i kupić mieszkanie.	**P**	**F**

Uzasadnienie – ……

……

……

……

Zadanie 14.2. (0–1)

14.2.
0–1

Podaj nazwę kodeksu, z którego pochodzą przytoczone przepisy prawne.

……

Zadanie 15.

Przepisy prawne z ustawy obowiązującej w Rzeczypospolitej Polskiej

Art. 3.1. Prawo do informacji publicznej obejmuje uprawnienia do:
1) uzyskania informacji publicznej, w tym uzyskania informacji przetworzonej w takim zakresie, w jakim jest to szczególnie istotne dla interesu publicznego;
2) wglądu do dokumentów urzędowych;
3) dostępu do posiedzeń kolegialnych organów władzy publicznej pochodzących z powszechnych wyborów.
Art. 5.2. Prawo do informacji publicznej podlega ograniczeniu ze względu na prywatność osoby fizycznej lub tajemnicę przedsiębiorcy. Ograniczenie to nie dotyczy informacji o osobach pełniących funkcje publiczne […].

Dz.U. 2001, nr 112, poz. 1198, z późn. zm. (stan prawny na 10 lutego 2024 r.).

Zadanie 15.1. (0–2)

Rozstrzygnij, czy w podanych sytuacjach obywatel ma prawo dostępu do informacji publicznej. Odpowiedzi uzasadnij, odwołując się w każdym przypadku do unormowania z przytoczonych przepisów prawnych.

Sytuacja 1. Pani Janina Kowalska chce wziąć udział w posiedzeniu zarządu powiatu, na którym będzie omawiany plan rozbudowy szpitala.

Rozstrzygnięcie – ……..

Uzasadnienie – ……..……..

……..…….…….

……..…….…….

Sytuacja 2. Pan Władysław Nowak chce zapoznać się z treścią umowy o pracę osoby zatrudnionej w urzędzie gminy na stanowisku specjalisty.

Rozstrzygnięcie – ……..

Uzasadnienie – ……..……..

……..…….…….

……..…….…….

Zadanie 15.2. (0–1)

Dokończ zdanie. Zaznacz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Prawo określone w przytoczonych przepisach prawnych – zgodnie z *Konstytucją RP* – mieści się w katalogu praw

A. osobistych.

B. kulturalnych.

C. politycznych.

D. ekonomicznych.

Zadanie 16.

O jednej z operacji wojskowych NATO

NATO, realizując postanowienia Rady Bezpieczeństwa (rezolucja S/RES/781), rozpoczęło patrolowanie stref objętych zakazem lotów dla samolotów wojskowych (*no-fly zones*) nad terytorium Bośni i Hercegowiny w ramach operacji „Sky Monitor", będącej pierwszą operacją powietrzną NATO. [O]peracja ta została zastąpiona przez operację „Deny Flight", która zapewniała również bezpośrednie wsparcie powietrzne wojskom UNPROFOR (tzw. CAS – *close air support*) oraz pozwalała na użycie siły w przypadku naruszenia zakazu.
[W następnym roku] doszło do pierwszej bezpośredniej akcji bojowej Sojuszu – natowskie F-16 zestrzeliły cztery samoloty szturmowo-treningowe Super Galeb, które wtargnęły do strefy objętej zakazem lotów.

Międzynarodowe operacje pokojowe i stabilizacyjne w polskiej polityce bezpieczeństwa w XX i XXI wieku, red. D.S. Kozerawski, Warszawa 2016, s. 123.

Zadanie 16.1. (0–1)

16.1. 0–1

Rozstrzygnij, czy operacja wojskowa przedstawiona w tekście była formą realizacji przez NATO zadania kolektywnej obrony państw członkowskich. Odpowiedź uzasadnij.

Rozstrzygnięcie – ……..

Uzasadnienie – ……..

……..……

……

Zadanie 16.2. (0–1)

16.2. 0–1

Rozstrzygnij, czy operację wojskową NATO przedstawioną w tekście przeprowadzono na podstawie mandatu ONZ. Odpowiedź uzasadnij.

Rozstrzygnięcie – ……..

Uzasadnienie – ……...

……..……

……

Zadanie 16.3. (0–1)

16.3. 0–1

Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Konflikt i operacja wojskowa przedstawione w tekście miały miejsce na początku XXI wieku.	**P**	**F**
2.	Skutkiem konfliktu opisanego w tekście był rozpad Bośni i Hercegowiny – likwidacja tego państwa.	**P**	**F**

Zadanie 17.

Fragmenty rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679

PARLAMENT EUROPEJSKI I RADA UNII EUROPEJSKIEJ, […] stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą, a także mając na uwadze, co następuje:
(1) […] Art. 8 ust. 1 Karty praw podstawowych […] oraz art. 16 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) stanowią, że każda osoba ma prawo do ochrony danych osobowych jej dotyczących. […]
(41) W przypadku gdy w niniejszym rozporządzeniu jest mowa o podstawie prawnej lub akcie prawnym, [to taka] podstawa prawna lub taki akt prawny powinny być jasne i precyzyjne, a ich zastosowanie przewidywalne dla osób im podlegających – jak wymaga tego orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości […] i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. […]
PRZYJMUJĄ NINIEJSZE ROZPORZĄDZENIE: […]
Art. 68.1. Niniejszym ustanawia się Europejską Radę Ochrony Danych jako organ Unii […].
4. Komisja ma prawo udziału w […] posiedzeniach Europejskiej Rady Ochrony Danych […].

Dz.U. UE 2016, L 119, t. 59.

Zadanie 17.1. (0–1)

Uzupełnij zdanie – podaj nazwę właściwej instytucji.

Rozporządzenie, którego fragmenty zamieszczono, zostało przyjęte na wniosek ……..…

……..…… – instytucji UE inicjującej proces legislacyjny w przypadku aktów prawnych tego typu.

Zadanie 17.2. (0–1)

Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Akt prawny, którego fragmenty zamieszczono, jest bezpośrednio stosowany we wszystkich państwach członkowskich Unii Europejskiej.	**P**	**F**
2.	Akt prawny, którego fragmenty zamieszczono, stanowi element tzw. prawa pierwotnego Unii Europejskiej.	**P**	**F**

Zadanie 17.3. (0–1)

Dokończ zdanie. Zaznacz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Akty prawne, których nazwy podkreślono, weszły w życie

A. po przystąpieniu do UE Austrii, a przed przystąpieniem Słowenii.

B. po przystąpieniu do UE Słowenii, a przed przystąpieniem Rumunii.

C. po przystąpieniu do UE Rumunii, a przed przystąpieniem Chorwacji.

D. po przystąpieniu do UE Chorwacji, a przed wystąpieniem Wielkiej Brytanii.

Zadanie 17.4. (0–1)

17.4.
0–1

Uzasadnij, że <u>nie wszystkie</u> instytucje i organy wskazane w zamieszczonych fragmentach rozporządzenia są częścią systemu instytucjonalnego Unii Europejskiej.

……

……

……

Zadanie 18.

O separatyzmie w jednym z państw Europy

Cieszy się największą autonomią spośród wszystkich regionów Unii, ma własny rząd, parlament i język uznany za urzędowy […]. 1 października 2017 r. odbyło się tu – nielegalne z punktu widzenia [władz państwa] – referendum niepodległościowe. Mimo prób siłowego zablokowania głosowania przez policję wzięło w nim udział 43 proc. uprawnionych. 90 proc. opowiedziało się za utworzeniem nowego państwa.

B.T. Wieliński, K. Korzeniowska, *Narodowa puszka Pandory*, wyborcza.pl

Fragment mapy politycznej Europy

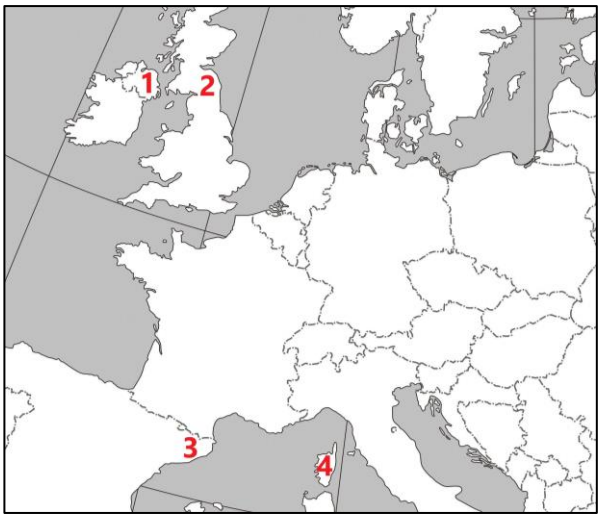

Nazwy zaznaczonych regionów
(w kolejności alfabetycznej):
A. Irlandia Północna,
B. Katalonia,
C. Korsyka,
D. Szkocja.

Zadanie 18.1. (0–1)

18.1.
0–1

Uzupełnij zdanie – podaj nazwę regionu (wybraną spośród A–D) oraz numer (wybrany spośród 1–4), którym oznaczono ten region na mapie.

Tekst dotyczy regionu ……., oznaczonego na mapie numerem …. .

Zadanie 18.2. (0–1)

18.2.
0–1

Odwołując się do wybranej zasady prawa międzynarodowego, sformułuj argument do tezy: *Niepodległość regionu, którego dotyczy tekst, byłaby nielegalna*.

……

……

Zadanie 19. (0–5)

Materiał 1. Uzasadnienie z pisma procesowego (wraz z podpisem)

W dniu 13 sierpnia 2021 roku około godziny 19 dotarłem z kolegami do centrum Bielska Podlaskiego, w którym pracuję. Nie chciałem jeszcze wracać do domu [mój adres zamieszkania: Tykocin 16-080, ul. Długa 10], więc namówiłem kolegów na odwiedzenie jednej z restauracji w mieście. Kiedy weszliśmy do lokalu, podszedł do mnie mój dawny znajomy, również z Tykocina, Jan Jabowicz [adres zamieszkania: Tykocin 16-080, ul. Podlaska 18 m. 3]. Nie widziałem go od kilku lat, więc się ucieszyłem i podałem mu rękę. Szybko tego pożałowałem, ponieważ Jan Jabowicz zażądał ode mnie pieniędzy na alkohol. Odniosłem wrażenie, że był już pijany. Kiedy odmówiłem, zaczął wykrzykiwać pod moim adresem słowa, które powszechnie uważane są za obelżywe. Oskarżył mnie o łapówkarstwo, a nawet – o „pranie brudnych pieniędzy". Zdenerwowałem się, bo jego oskarżenia słyszeli nie tylko moi koledzy, ale również obce mi osoby siedzące w restauracji. Jestem znaną i szanowaną osobą, więc sytuacja wprawiła mnie w niemałą konsternację. Poprosiłem Jana Jabowicza, aby się uciszył i opuścił lokal. Wówczas stał się jeszcze bardziej agresywny. Zaczął mnie popychać, w efekcie czego przewróciłem się. Z powodu doznanych wówczas urazów przebywałem tydzień na zwolnieniu lekarskim. Świadkami całego zdarzenia byli moi koledzy, goście restauracji i obsługa, której udało się po krótkiej szarpaninie zmusić Jana Jabowicza do opuszczenia lokalu.

Marian Maburg

Materiał 2. Przepisy prawne z kodeksów obowiązujących w Rzeczypospolitej Polskiej

– z zakresu prawa materialnego
Art. 157. § 2. Kto powoduje naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia trwający nie dłużej niż 7 dni, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.
§ 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § […] 2 działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.
Art. 216. § 1. Kto znieważa inną osobę w jej obecności albo choćby pod jej nieobecność, lecz publicznie lub w zamiarze, aby zniewaga do osoby tej dotarła, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

– z zakresu prawa procesowego
Art. 25. § 1. Sąd okręgowy orzeka w pierwszej instancji w sprawach o następujące przestępstwa:
2) o występki określone w […] art. 151–154, art. 158 § 3, […] art. 211a, art. 252 § 3 […].
Art. 31. § 1. Miejscowo właściwy do rozpoznania sprawy jest sąd, w którego okręgu popełniono przestępstwo.
Art. 59. § 1. Pokrzywdzony może jako oskarżyciel prywatny wnosić i popierać oskarżenie o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego.

Dz.U. 1997, nr 88, poz. 553, z późn. zm.; Dz.U. 1997, nr 89, poz. 555, z późn. zm.
(stan prawny na 10 lutego 2024 r.).

Materiał 3. Właściwość terytorialna sądów powszechnych dla adresów podanych powyżej

Sąd Okręgowy w Białymstoku [ul. Marii Skłodowskiej-Curie 1, 15-950 Białystok] obejmuje m.in. obszar właściwości sądów rejonowych w Białymstoku i Bielsku Podlaskim.

Sąd Rejonowy w Białymstoku [ul. Mickiewicza 103, 15-950 Białystok] obejmuje obszarem właściwości m.in. gminę Tykocin.
Sąd Rejonowy w Bielsku Podlaskim [ul. 3 Maja 7, 17-100 Bielsk Podlaski] obejmuje obszarem właściwości m.in. miasto i gminę Bielsk Podlaski.

Na podstawie: bialystok.so.gov.pl

Jako Marian Maburg napisz fragment pisma procesowego – poprzedzający uzasadnienie przytoczone w materiale 1. – wszczynającego postępowanie przed sądem powszechnym. Pamiętaj o formalnym charakterze pisma – nie zapomnij określić nazwy, miejsca i daty pisma, danych stron, nazwy sądu i jego wydziału oraz powiąż opisane czyny z przepisami prawnymi przytoczonymi w materiale 2.

19.
0–1–2–3–4–5

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

Zadanie 20. (0–7)

Materiał 1. O wykluczeniu społecznym

Niekiedy wykluczenie społeczne utożsamia się z ubóstwem lub traktuje ubóstwo jako główny powód wykluczenia. Obecnie jednak dominujące podejście jest bardziej wielowymiarowe i wielokierunkowe. [S]amo ubóstwo może być nie tyle przyczyną, [ile] skutkiem wykluczenia […]. Jedni szukają […] przyczyn [wykluczenia] w stałych i uniwersalnych czynnikach, takich jak deprywacja materialna (niskie dochody), brak odpowiedniego wykształcenia czy niepełnosprawność, inni podkreślają rolę zmiennych czynników kulturowych, takich jak erozja więzi rodzinnych i sąsiedzkich, gwałtowny rozwój technologii, […] spadek kapitału społecznego (wzajemnego zaufania i współpracy), zła polityka społeczna i gospodarcza państwa. […]

Związki między poszczególnymi kryteriami wykluczenia […] są stosunkowo słabe. Trudno zatem mówić o jednym spójnym syndromie wykluczenia, [a kumulacja wielowymiarowego ubóstwa i wykluczenia społecznego mierzonego izolacją społeczną dotykała około 1% społeczeństwa (według badań GUS z 2015 r.)]. [Wyróżnia się] 10 dość oczywistych barier w uczestniczeniu w pełni w głównym nurcie życia społecznego:
[– podeszły wiek, niepełnosprawność, samotność (składające się na wykluczenie fizyczne);
– mieszkanie na wsi, niskie wykształcenie (składające się na wykluczenie strukturalne);
– konflikty z prawem, poczucie dyskryminacji, uzależnienie od alkoholu lub narkotyków (składające się na wykluczenie normatywne);
– ubóstwo i bezrobocie (składające się na wykluczenie materialne)].

T. Panek, J. Czapiński, *Wykluczenie społeczne*, [w:] *Diagnoza Społeczna 2015. Warunki i Jakość Życia Polaków – Raport*, „Contemporary Economics” 2015, vol. 9, z. 4, s. 396–397, 426.

Materiał 2. GUS o jednostkach reintegracji społeczno-zawodowej

Organizatorem jednostek reintegracji społeczno-zawodowej, podobnie jak w latach wcześniejszych, były najczęściej podmioty sektora non-profit, tj. stowarzyszenia, fundacje oraz społeczne podmioty wyznaniowe – utworzyły one ponad 2/3 (67,2%) ogólnej liczby CIS [centrów integracji społecznej], KIS [klubów integracji społecznej], ZAZ [zakładów aktywności zawodowej] oraz WTZ [warsztatów terapii zajęciowej].

Wykres. Liczba aktywnych jednostek reintegracji społeczno-zawodowej w latach 2015–2021

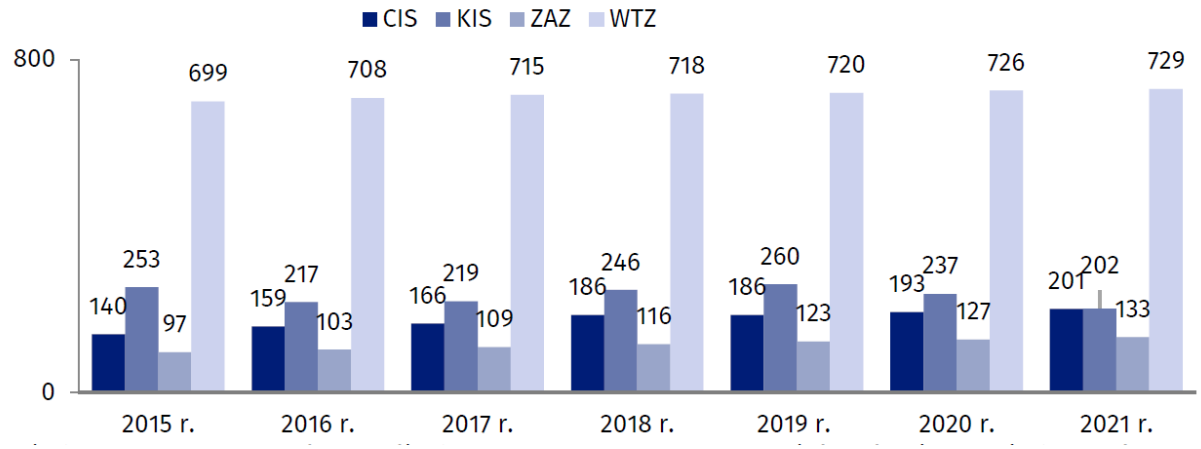

Centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej w 2021 r., „GUS – Informacje Sygnalne”, 30.11.2022, s. 1, stat.gov.pl

Materiał 3. O usługach społecznych świadczonych przez organizacje trzeciego sektora

[N]ależy zauważyć, że organizacje społeczne [mają] dominującą pozycję zwłaszcza w nowych typach usług [społecznych z zakresu zadań publicznych] rozwijanych po 1989 roku, takich jak: dzienne placówki opieki i wychowania, centra integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej, hospicja, ośrodki wsparcia dla osób bezdomnych. […]
Warto też podkreślić nierówności przestrzenne w dostępie do usług integracji i aktywizacji społeczno-zawodowej świadczonych przez organizacje trzeciego sektora: 86% centrów integracji społecznej i 78% zakładów aktywności zawodowej prowadziło działalność w miastach. […]
Natomiast wartość dodana programów świadczonych przez zakłady aktywności zawodowej i centra integracji społecznej to prowadzenie usług specjalistycznych w formie pomocy terapeutycznej, leczenia i rehabilitacji, usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych oraz pomocy żywieniowej.

E. Leś, *Rola organizacji trzeciego sektora w usługach społecznych w Polsce*, [w:] *Polityka społeczna*, red. G. Firlit-Fesnak, J. Męcina, Warszawa 2018, s. 478–481.

Jako osoba reprezentująca trzeci sektor przygotuj wystąpienie na temat wykluczenia społecznego. W tym wystąpieniu:
- **wykaż, że ubóstwo i wykluczenie społeczne to zjawiska, które mogą być powiązane;**
- **uzasadnij, że wykluczenie społeczne może dotykać nie tylko osoby ubogie, i przedstaw rolę pozamaterialnych czynników w tym zjawisku;**
- **przedstaw działalność organizacji trzeciego sektora na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i zaproponuj działanie (organizacji, którą reprezentujesz) zmniejszające nierówności przestrzenne wskazane w materiale 3.**

20.
0–1–2–3–4–5–6–7

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

BRUDNOPIS (nie podlega ocenie)

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE
Poziom rozszerzony
Formuła 2023

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE
Poziom rozszerzony
Formuła 2023

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE
Poziom rozszerzony
Formuła 2023